

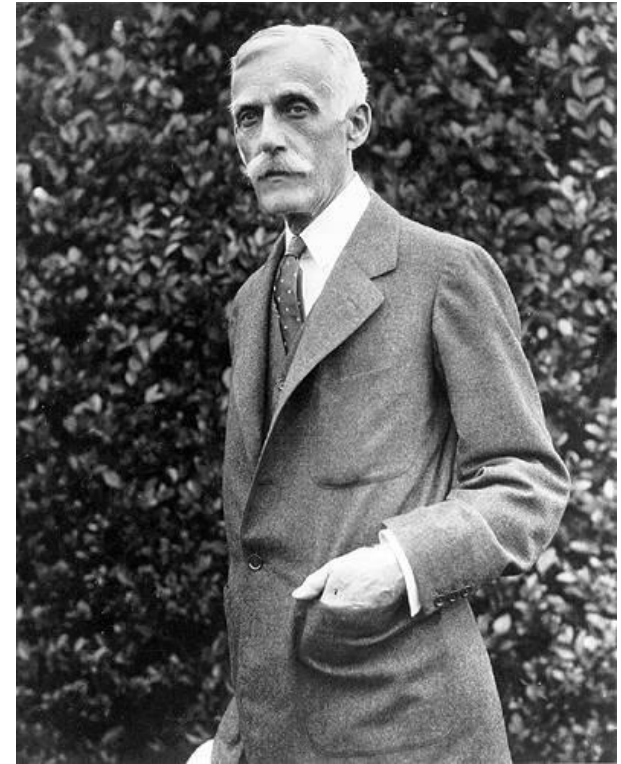
Wykład:

***Szara strefa, regulacje
a przestępstwa karno-skarbowe***

Andrew Mellon o podatkach

“Historia opodatkowania pokazuje, iż **podatki nadmierne nie są płacone**. Wysokie stawki w sposób nieunikniony wywierają presję na podatnika, zmuszając go do wycofania kapitału z produkcyjnych zastosowań i zainwestowania go w zwolnione z podatków papiery wartościowe lub znalezienia innych, zgodnych z prawem metod unikania realizacji podlegającego opodatkowaniu dochodu. W rezultacie źródła dochodu do opodatkowania wysychają”.

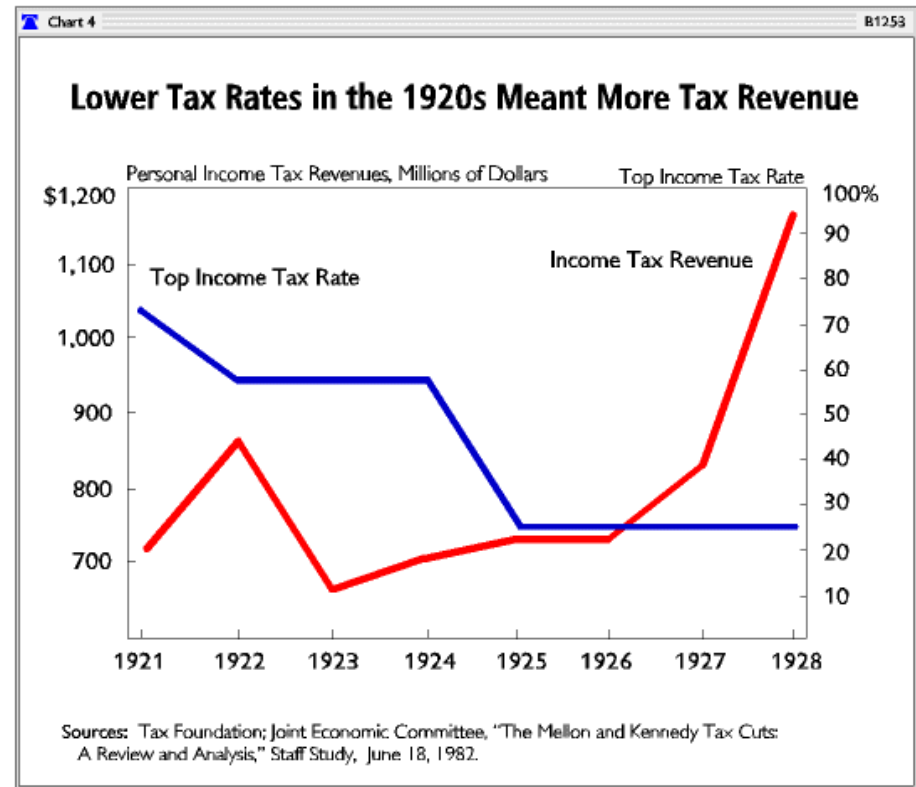
Andrew Mellon – sekretarz skarbu w rządzie W. Hardinga

Reforma Andrew Mellona

W 1921 zredukowano wszystkie stawki podatku dochodowego (w tym najwyższą z **73%** do **58%**); w czerwcu 1924 r. najwyższa stawka opodatkowania spadła do **46%** (a w latach 1926 i 1928 obniżano dalej stawki opodatkowania – najwyższa stawka od dochodów ponad 100 000 USD osiągnęła poziom **25%**).

Efekty: lata 20-te okresem boomu gospodarczego, nominalny PNB wzrósł z 69,6 mld do 103,1 mld \$; **realny PNB wzrósł o 54%** a produktywność o 66,5 %; produkcja przemysłowa podwoiła się.

***Szara strefa* - problemy definicyjne**

Szara strefa – to **wszelkie działania gospodarcze, które przyczyniają się do oficjalnego (albo obserwowalnego) tworzenia (wzrostu) PKB, ale które pozostają bezpośrednio niezarejestrowane.** To takie działania gospodarcze, które pozostają niezmierzone lub nie są zgłaszane.

W literaturze istnieje kilkanaście określeń szarej strefy: (1) *shadow economy* – zacieniona gospodarka (F. Schneider), (2) *informal economy* – nieformalna gospodarka (ILO), (3) *grey economy* – szara gospodarka (Alderslade), (4) *unofficial economy* – nieoficjalna gospodarka (Alexeev i Pyle), (5) *hidden economy* – ukryta gospodarka (Bhattachayya), (6) *black economy* – czarna gospodarka (Dallago), (7) *underground economy* – podziemna gospodarka (Bovi), (8) *parallel economy* – równoległa gospodarka (Del Boca), (9) *undeclared work* – praca niezgłoszona (UE), (10) *independent economy* – niezależna gospodarka (Bovi), (11) *dark economy* – ciemna gospodarka (Bovi), (12) *unregistered economy* – nieregistrowana gospodarka (Smith), (13) *non-observed economy* – niemonitorowana gospodarka (OECD), (14) *unprotected work* – niechroniona praca (ILO), (15) *invisible work* – niewidzialna praca (Leonard).

Wpływ szarej strefy na gospodarkę

Zjawisko szarej strefy wywiera **negatywny wpływ na gospodarkę**:

- budżet państwa nie uzyskuje części należnych mu podatków,
- przedsiębiorcy muszą stawiać czoła nieuczciwej konkurencji,
- osoby pracujące „na czarno” nie są objęte systemem zabezpieczenia społecznego,
- do konsumentów mogą trafiać dobra i usługi niespełniające standardów określanych w przepisach.

Mimo bezdyskusyjnego negatywnego wpływu na gospodarkę, pewne aspekty szarej mają **pozytywne strony**. Dzięki popytowi na pracę osoby o niskich kwalifikacjach mają szanse na uzyskiwanie dochodów i odciążają w ten sposób wydatki państwa na pomoc społeczną.

Przyczyny występowania *szarej strefy*

Profesor Schneider wyróżnia cztery główne przyczyny występowania szarej strefy:

- (1) unikanie płacenia podatków dochodowych, VAT oraz innych podatków i opłat,
- (2) unikanie płacenia obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne,
- (3) unikanie przestrzegania standardów rynku pracy (np. minimalna płaca, standardy bhp),
- (4) unikanie postępowania zgodnie z określonymi procedurami administracyjnymi.

Badania empiryczne wskazują, że najważniejszym powodem istnienia zapotrzebowania na produkty i usługi szarej strefy są **różnice cen usług w oficjalnej i nieoficjalnej gospodarce** (90% wskazań), a kolejnym **wysokość podatków i składek na ubezpieczenie społeczne** (73% wskazań).

Zatrudnienie w szarej strefie

Profesor F. Schneider szacuje, że w 145 krajach w 2003 r., w szarej strefie pracowało **35,2% ogółu pracujących**. Ludność produkcyjna świata (15–64 lata) w 2003 r. liczyła 4 mld osób. Można więc oszacować, że w szarej strefie pracowało **ponad 1 mld zdolnej do pracy ludności świata**.

Najwyższy udział pracujących w szarej strefie występuje w Azji, Afryce i w Ameryce Środkowej i Południowej, np. w Nepalu – 73,3%, w Mali – 71%, Tanzanii – 67%, Indiach – 55,7%.

W krajach bardziej rozwiniętych gospodarczo udział nierejestrowanego zatrudnienia waha się od 7,8% w Wielkiej Brytanii do 20% w Danii.

W krajach Centralnej i Wschodniej Europy najwyższy udział zatrudnienia nierejestrowanego był w Macedonii (27,8%) i na Słowacji (22,3%), średni w Polsce (8,2%) i na Litwie (8,5%), najniższy na Ukrainie (4,9%).

Rodzaje prac wykonywanych przez pracowników nierejestrowanych w okresie ostatnich 12 miesięcy (prace regularne – co najmniej 3 dni w tygodniu)

Rodzaje prac	Liczebność	%
Usługi budowlane i instalacyjne	106	24,5
Prace ogrodniczo-rolne	48	11,1
Handel	35	8,1
Działalność produkcyjna	28	6,5
Opieka nad dzieckiem lub starszą osobą	22	5,1
Usługi gastronomiczne	20	4,7
Usługi transportowe – przewozy	16	3,7
Prace domowe (np. sprząatanie)	16	3,7
Przeglądy i naprawy samochodów oraz innych maszyn	8	1,8
Usługi krawieckie	6	1,4
Usługi transportowe – przeprowadzki	5	1,3
Ochrona i pilnowanie mienia	4	1,0
Usługi fryzjerskie i kosmetyczne	3	0,7
Korepetycje	3	0,7
Naprawa sprzętu elektrotechnicznego	2	0,4
Usługi lekarskie i pielęgniarские	2	0,4
Usługi księgowo	2	0,4
Usługi turystyczne i hotelarskie	1	0,2
Inne prace	30	6,9

Źródło: MPiPS, 2007; wyniki badań IPiSS.

Przyczyny podejmowania pracy nierejestrowanej (maksymalnie 3 odpowiedzi)

Przyczyny podejmowania pracy nierejestrowanej z perspektywy zatrudnionego	<i>Multi Respons</i>	
	Liczebność	%
Brak możliwości znalezienia pracy rejestrowanej	230	53,2
Niewystarczające dochody z zasiłków	118	27,4
Pracodawca proponował wyższe wynagrodzenie bez rejestrowania umowy o pracę	93	21,5
Sytuacja rodzinna bądź życiowa nie pozwala na podjęcie regularnej pracy na podstawie sformalizowanej umowy	73	17,0
Poziom podatków płaconych przez pracownika zniechęca do rejestrowania dochodów	49	11,5
Brak kwalifikacji do pracy rejestrowanej	46	10,6
Poziom składki na ubezpieczenie społeczne (ZUS) potrącaniej z wynagrodzenia pracownika zniechęca do rejestracji dochodów	43	9,9
Możliwość porzucenia pracy z dnia na dzień, bez negatywnych konsekwencji	40	9,4
Niechęć wiązania się na stałe z miejscem pracy	35	8,0
Możliwość utraty niektórych świadczeń społecznych przy podjęciu pracy rejestrowanej	14	3,2
Inne	100	23,1

Źródło: MPiPS, 2007; wyniki badań IPiSS.

Szara strefa w Polsce

Zgodnie z badaniami GUS, wielkość szarej strefy w ostatnich latach wynosi między **11% a 14% PKB**, co daje średnio poziom ok. **140 mld zł**.

Dane zewnętrznych ekspertów wskazują, iż poziom szarej strefy w Polsce może znacznie przekraczać rządowe szacunki i sięgać **26% PKB** Polski, czyli dwa razy więcej niż podaje GUS.

Prof. F. Schneider oszacował szarą strefę w Polsce na **25,4% PKB** (w 2010 r.), co stanowiło **90 mld euro**.

Szara strefa w Polsce wg IBnGR

Wg IBnGR w 2014 r. rozmiary szarej strefy w Polsce sięgały **364 mld PLN**, co stanowiło ok. **19,5% PKB**.

A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	<ul style="list-style-type: none">• sezonowe prace w rolnictwie• nielegalna wycinka i sprzedaż drzew• sprzedaż runa leśnego
B	Górnictwo i wydobywanie	<ul style="list-style-type: none">• dzikie kopalnie węgla• wydobywanie piasku i żwiru
C	Przetwórstwo przemysłowe	<ul style="list-style-type: none">• produkcja alkoholu i wyrobów tytoniowych• produkcja odzieży
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	<ul style="list-style-type: none">• nielegalne gospodarowanie odpadami
F	Budownictwo	<ul style="list-style-type: none">• nierejestrowane prace budowlane
G	Handel; naprawa pojazdów samochodowych	<ul style="list-style-type: none">• nielegalny handel bronią• nieopodatkowany handel uliczny• nieopodatkowany handel elektroniczny• handel paliwami z różnych źródeł• naprawy i serwis pojazdów• handel przygraniczny• usługi komisowe
H	Transport i gospodarka magazynowa	<ul style="list-style-type: none">• nielicencjonowany transport osobowy (tzw. przewóz osób)• zawyżanie opłat
I	Zakwaterowanie i gastronomia	<ul style="list-style-type: none">• nierejestrowane usługi noclegowe i catering• napiwki
J	Informacja i komunikacja	<ul style="list-style-type: none">• nierejestrowane usługi informatyczne• nielegalne kopiowanie i rozpowszechnianie treści objętych prawami autorskimi (piractwo komputerowe, odpłatne udostępnianie nielegalnych kopii filmów i muzyki, kserowanie książek)

Źródło: IBnGR.

Doszacowania szarej strefy wg IBnGR (c.d.)

K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	<ul style="list-style-type: none">• lichwiarstwo• handel walutami
L	Obsługa rynku nieruchomości	<ul style="list-style-type: none">• wynajem nieruchomości• dzierżawa gruntów
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	<ul style="list-style-type: none">• usługi prawnicze (porady prawne)
N	Administrowanie i działalność wspierająca	<ul style="list-style-type: none">• usługi finansowe (np. odpłatne wypełnienie PIT-u)• usługi doradcze, pośrednictwo (np. przy sprzedaży auta, poza komisem)
P	Edukacja	<ul style="list-style-type: none">• korepetycje• pisanie prac dyplomowych
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	<ul style="list-style-type: none">• znachorzy, kręgarze
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	<ul style="list-style-type: none">• nierejestrowany/nielegalny hazard• handel biletami (rynek wtórny)
S	Pozostała działalność usługowa	<ul style="list-style-type: none">• nielegalne parkingi i nieuprawnione pobieranie opłat za parkowanie
T	Gosp. domowe zatrudn. pracowników gosp. domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	<ul style="list-style-type: none">• opieka nad dziećmi, osobami starszymi i niepełnosprawnymi• pomoc domowa

Źródło: IBnGR.

Doszacowania IBnGR obejmują te formy działalności z różnych sektorów polskiej gospodarki, które nie są, w opinii Instytutu, uwzględniane przez GUS.

Szara strefa (*shadow economy*) w relacji do PKB

	2008			2009			2010		
	GDP (millions of euros)	Share of shadow economy	Shadow economy (millions of euros)	GDP (millions of euros)	Share of shadow economy	Shadow economy (millions of euros)	GDP (millions of euros)	Share of shadow economy	Shadow economy (millions of euros)
Austria	283,085	8.1%	22,930	274,818	8.5%	23,277	286,197	8.2%	23,468
Belgium	345,006	17.5%	60,376	339,162	17.8%	60,371	352,941	17.4%	61,412
Bulgaria	34,118	32.1%	10,952	34,933	32.5%	11,353	36,034	32.6%	11,747
Cyprus	17,248	26.0%	4,484	16,946	26.5%	4,491	17,465	26.2%	4,576
Czech Republic	147,879	16.6%	24,548	137,162	16.9%	23,180	145,049	16.7%	24,223
Denmark	233,027	13.9%	32,391	222,410	14.3%	31,805	234,006	14.0%	32,761
Estonia	16,073	29.0%	4,661	13,840	29.6%	4,097	14,305	29.3%	4,191
Finland	184,649	13.8%	25,482	173,267	14.2%	24,604	180,253	14.0%	25,235
France	1,948,511	11.1%	216,285	1,889,231	11.6%	219,151	1,932,802	11.3%	218,407
Germany	2,495,800	14.2%	354,404	2,374,500	14.6%	346,677	2,476,800	13.9%	344,275
Greece	239,141	24.3%	58,111	235,017	25.0%	58,754	230,173	25.4%	58,464
Hungary	105,536	23.0%	24,273	92,942	23.5%	21,841	98,446	23.3%	22,938
Ireland	181,816	12.2%	22,182	160,596	13.1%	21,038	155,992	13.0%	20,279
Italy	1,567,851	21.4%	335,520	1,519,702	22.0%	334,334	1,548,816	21.8%	337,642

Sources: Eurostat; Professor Dr. Friedrich Schneider, Johannes Kepler University of Linz, Austria; A.T. Kearney analysis

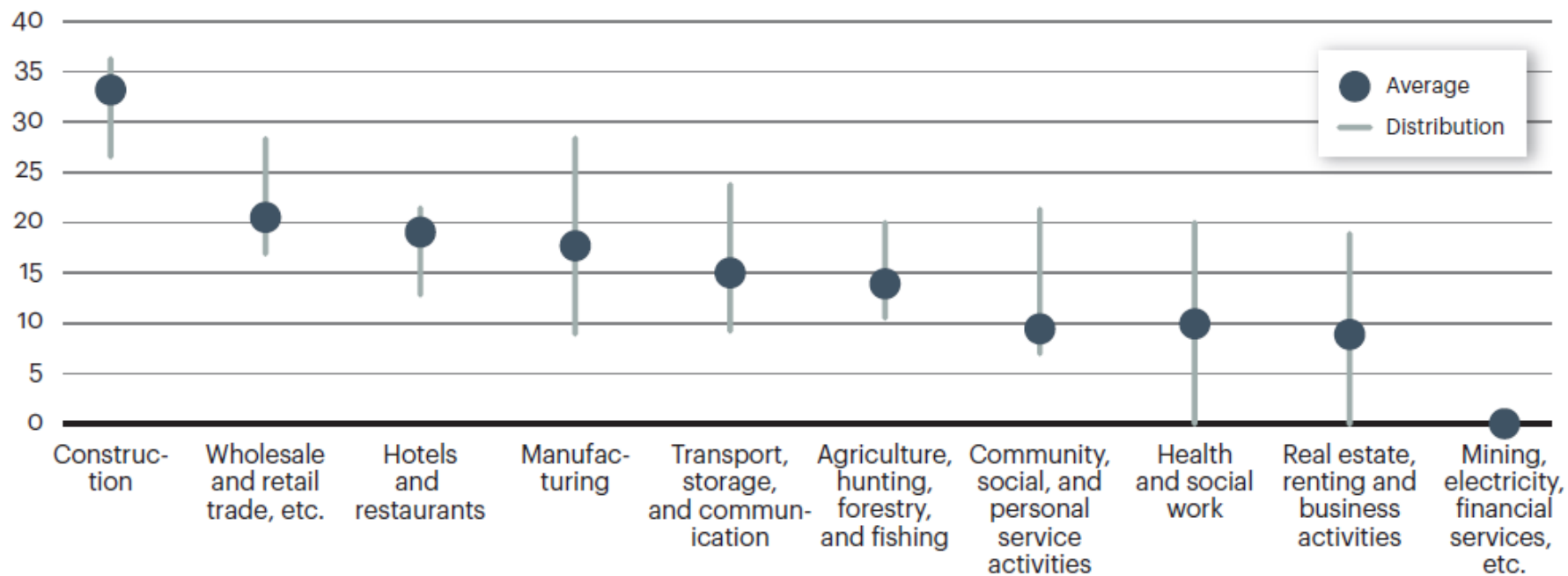
Szara strefa (*shadow economy*) w relacji do PKB

	2008			2009			2010		
	GDP (millions of euros)	Share of shadow economy	Shadow economy (millions of euros)	GDP (millions of euros)	Share of shadow economy	Shadow economy (millions of euros)	GDP (millions of euros)	Share of shadow economy	Shadow economy (millions of euros)
Latvia	23,037	26.5%	6,105	18,521	27.1%	5,019	17,974	27.3%	4,907
Lithuania	32,203	29.1%	9,371	26,508	29.6%	7,846	27,410	29.7%	8,141
Luxembourg	39,348	8.5%	3,345	38,073	8.8%	3,350	41,597	8.4%	3,494
Malta	5,678	25.8%	1,465	5,830	25.9%	1,510	6,164	26.0%	1,603
Netherlands	596,226	9.6%	57,238	571,145	10.2%	58,257	588,414	10.0%	58,841
Poland	362,415	25.3%	91,691	310,418	25.9%	80,398	354,318	25.4%	89,997
Portugal	171,920	18.7%	32,149	168,587	19.5%	32,874	172,721	19.2%	33,162
Romania	139,753	29.4%	41,087	117,457	29.4%	34,532	121,942	29.8%	36,339
Slovenia	37,135	24.0%	8,912	35,311	24.6%	8,686	35,416	24.3%	8,606
Spain	1,088,502	18.7%	203,550	1,053,914	19.5%	205,513	1,062,591	19.4%	206,143
Slovakia	64,778	16.0%	10,365	63,051	16.8%	10,593	65,906	16.4%	10,809
Sweden	334,227	14.9%	49,800	290,908	15.4%	44,800	346,669	15.0%	52,000
United Kingdom	1,815,417	10.1%	183,357	1,565,750	10.9%	170,667	1,696,583	10.7%	181,534
Subtotal (EU-27)		19.3%	1,895,033		19.8%	1,849,020		19.5%	1,885,194
Turkey	498,602	28.4%	141,603	440,367	28.9%	127,266	553,507	28.3%	156,642
Croatia	47,365	29.6%	14,020	45,666	30.1%	13,745	45,899	29.8%	13,678
Norway	309,251	14.7%	45,460	267,066	15.3%	40,861	311,855	15.1%	47,090
Switzerland	342,822	7.9%	27,083	354,735	8.3%	29,443	398,865	8.1%	32,308

Sources: Eurostat; Professor Dr. Friedrich Schneider, Johannes Kepler University of Linz, Austria; A.T. Kearney analysis

Udział szarej strefy w różnych branżach

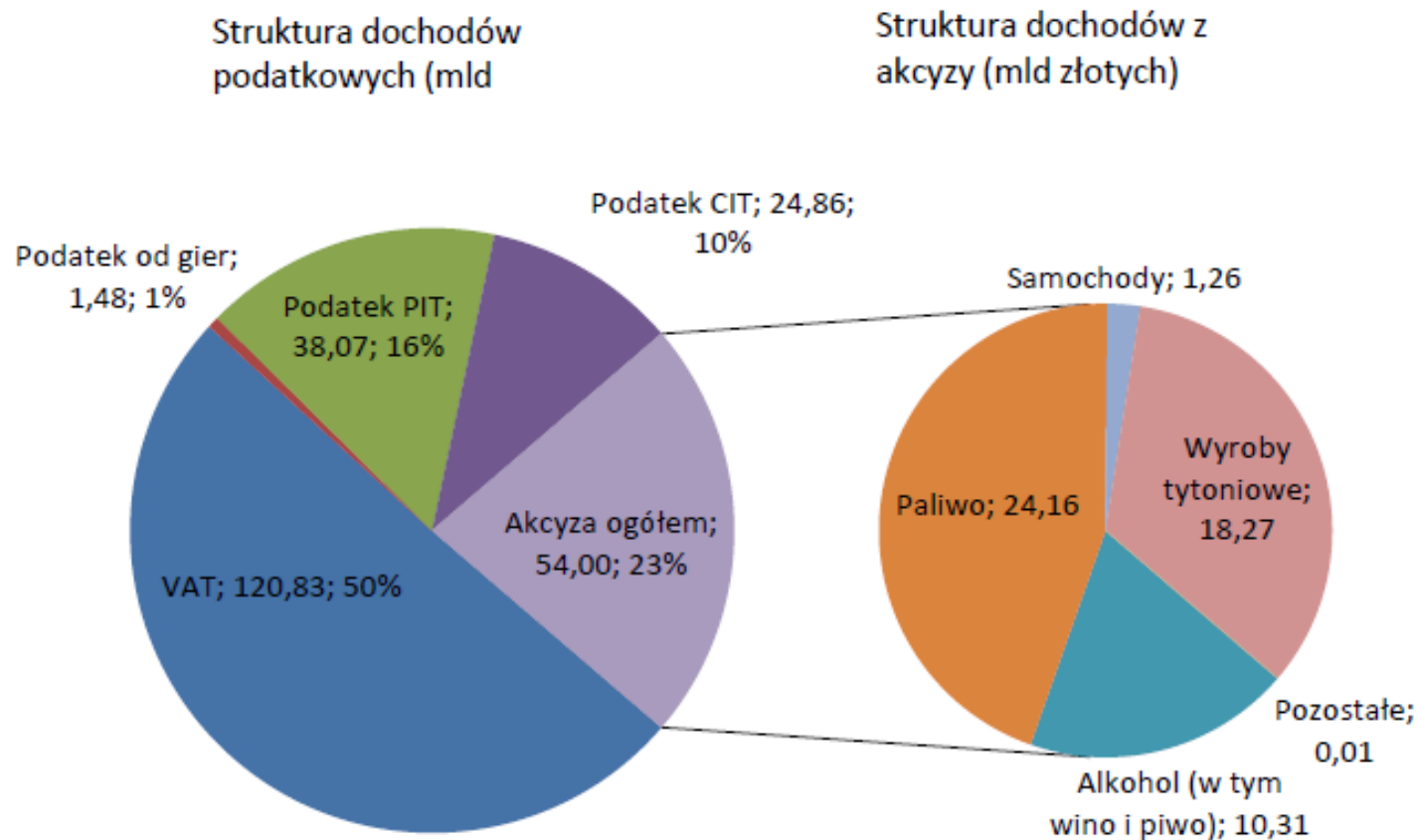
(% of GDP)

Note: Examples are based on data for six focus countries: Germany, Spain, Italy, Poland, Romania, and Turkey.

Source: Dr. Friedrich Schneider, Johannes Kepler University of Linz, Austria; Organisation for Economic Co-operation and Development; Eurostat; A.T. Kearney analysis

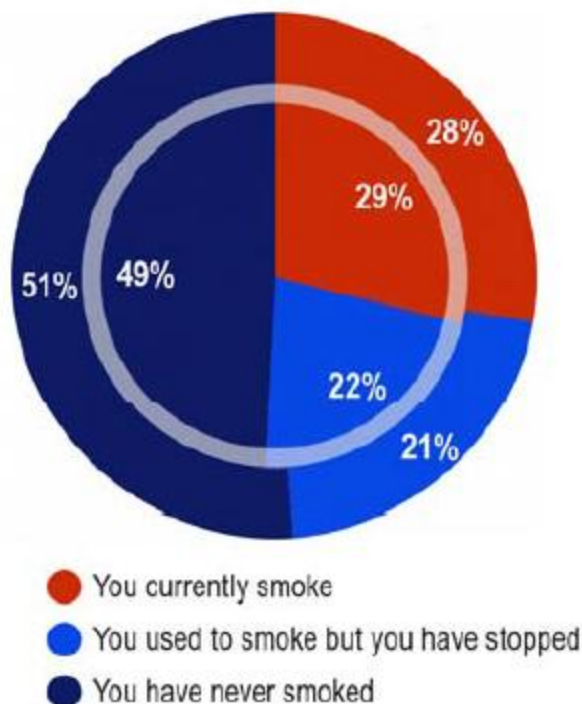
Udział akcyzy w dochodach podatkowych, 2011

W 2013 r. wpływy z tytułu akcyzy wyniosły **60,7 mld PLN**, co stanowiło **21,6% wpływów budżetowych**.

Palenie tytoniu w krajach UE

QD1. Regarding smoking cigarettes, cigars or a pipe, which of the following applies to you?

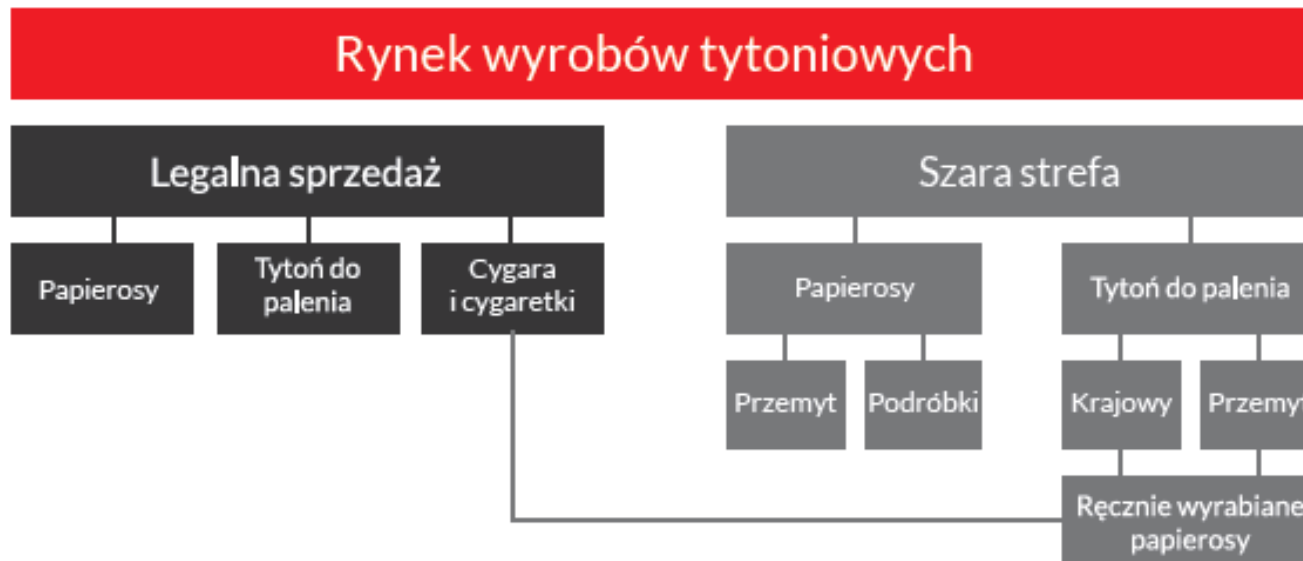
Z powodu palenia papierosów połowa palaczy umiera. Mimo to co trzeci Europejczyk przyznaje się do nałogu (w Polsce 33% respondentów – dla porównania średnia unijna wynosi 29%). Niemal połowa Europejczyków nigdy nie paliła (49%), w Polsce 45%).

Inner pie : EB72.3 Oct. 2009

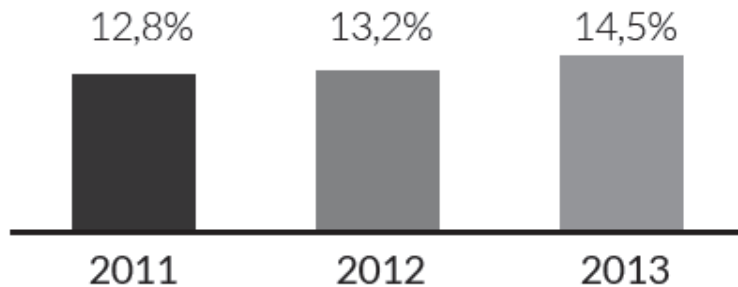
Outer pie : EB77.1 Feb.-Mar. 2012

Rynek wyrobów tytoniowych

Szara strefa na rynku papierosów

Źródło: Pracodawcy RP, 2014.

Legalna sprzedaż wyrobów tytoniowych

W całym 2013 r. legalna sprzedaż wyniosła łącznie 46,70 mld sztuk, podczas gdy w 2012 r. sprzedaż wyniosła 52,1 mld sztuk. Oznacza to, że **spadek oficjalnej sprzedaży w 2013 r. wyniósł 5,26 mld sztuk, czyli 10,4%**, w porównaniu z rokiem poprzednim.

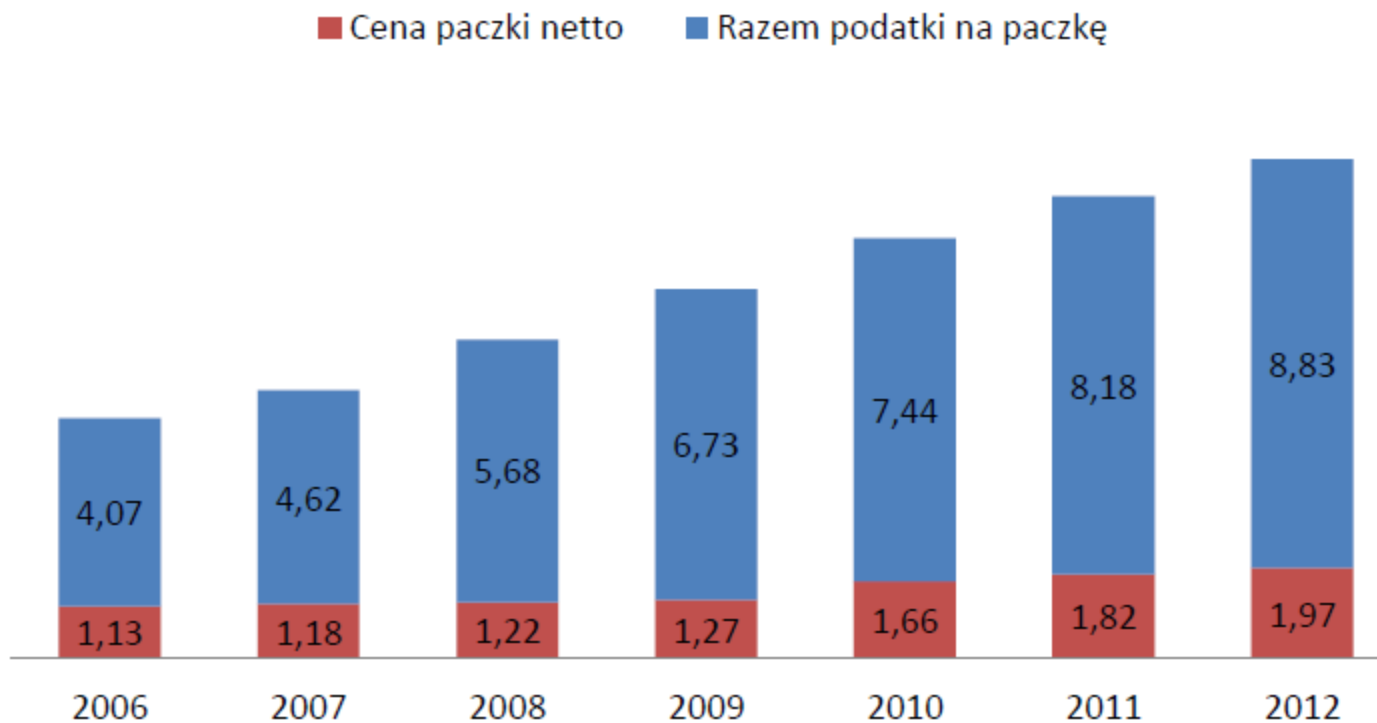
2005	-	74,0	mld sztuk
2006	-	72,0	mld sztuk
2007	-	69,9	mld sztuk
2008	-	63,4	mld sztuk
2009	-	57,5	mld sztuk
2011	-	55,6	mld sztuk
2012	-	52,1	mld sztuk
2013	-	46,7	mld sztuk

Wolumen i wartość rynku papierosów

Polski rynek papierosów	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ilość sprzedanych papierosów (mld sztuk)	72,4	69,9	63,1	61,1	57,3	55,6
Cena paczki	5,2	5,8	6,9	8,0	9,1	10,0
Spadek sprzedaży do roku poprzedniego	- 2,03%	- 3,45%	- 9,73%	- 3,17%	- 6,22%	- 2,97%

Pozycja	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ilość sprzedanych papierosów (mld sztuk)	72,4	69,9	63,1	61,1	57,3	55,6
Wartość całkowita rynku	18,82	20,27	21,77	24,44	26,07	27,80
Wartość obciążeń podatkowych	14,64	17,12	17,37	20,46	22,15	23,35
Wartość nominalna rynku netto (mld złotych)	4,19	3,15	4,40	3,98	3,92	4,45
Zmiana nominalnej wartości rynku netto	-	- 24,72%	39,62%	-9,49%	-1,52%	13,57%

Struktura ceny paczki papierosów (w zł)

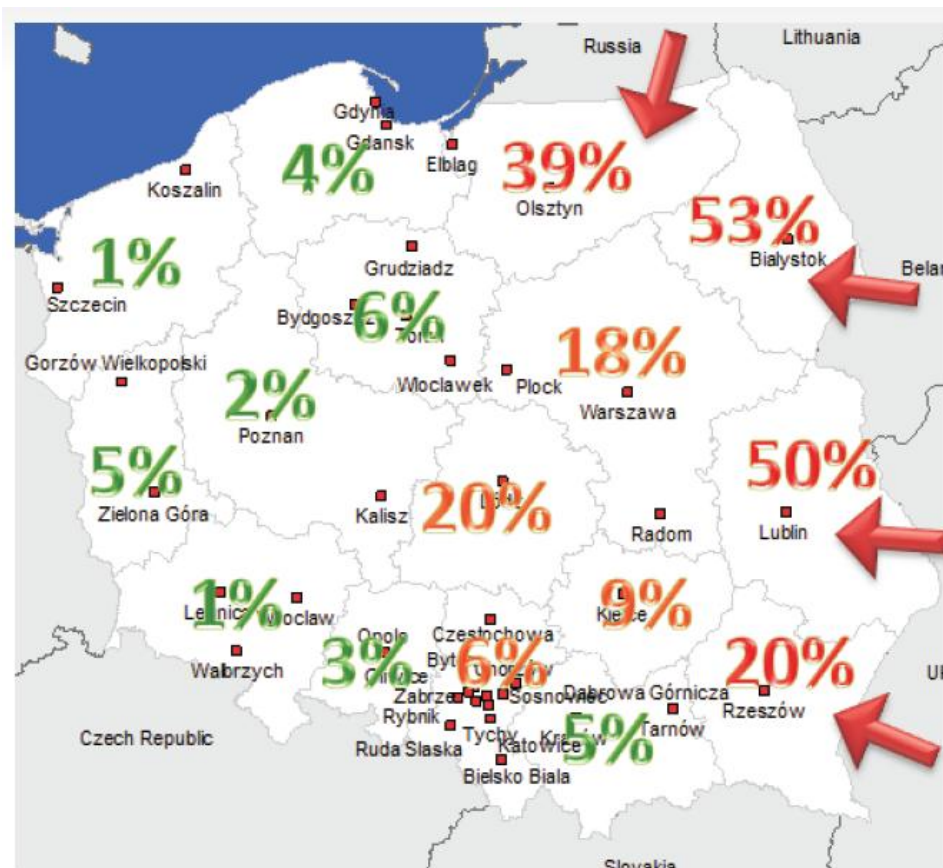
Źródło: Fundacja Republikańska, 2012.

Średnia cena paczki 20 papierosów w 2013 r. (w euro)

Cena paczki tanich papierosów na Białorusi 0,2 euro.

Skala szarej strefy w branży tytoniowej (udział w spożyciu w %)

Zgodnie z danymi Służby Celnej, w ostatnich latach liczba wykrytych nielegalnych (bez polskich znaków akcyzy) papierosów waha się od ok. 500 mln sztuk (w 2005 r.) do ok. 800 mln (w 2008 r.). W 2010 r. Służba Celna wykryła 563 mln sztuk, a łącznie organy ścigania ok. 744 mln. Wartości te stanowią tylko **8% wielkości podaży papierosów w szarej strefie.**

Szara strefa a legalna gospodarka – branża tytoniowa

Branża tytoniowa ma istotne znaczenie dla gospodarki kraju – dostarcza do budżetu państwa z tytułu **akcyzy i VAT ponad 8% rocznych przychodów budżetowych** (ok. 23 mld zł w 2013 r.).

Ogółem zatrudnienie w sektorze tytoniowym oraz w handlu wyrobami tytoniowymi w Polsce wynosi ponad 500 tysięcy osób, z czego bezpośrednio zatrudnienie w fabrykach znajduje 6 tysięcy pracowników, przy uprawie tytoniu 60 tysięcy osób w 14,5 tysiącach gospodarstw rolnych, a pośrednio ok. 500 tysięcy osób zatrudnionych jest w handlu hurtowym i detalicznym w ponad 120 tysiącach punktów sprzedaży.

Szara strefa uderza w legalny rynek wyrobów tytoniowych – powodując **kurczenie się legalnego rynku, który w ciągu ostatnich 6 lat spadł w przypadku papierosów o ponad 23 mld sztuk** (tj. o 1/3 – z prawie 70 mld w 2007 r. do 46,7 mld w 2013 r.). Największy spadek odnotowujemy w segmencie tańszych papierosów, które stanowią ok. 60% rynku (segment średni - 30%, drogi - ponad 10%).

Przyczyny występowania szarej strefy w branży tytoniowej

Znaczne **obciążenia podatkowe**, a także **różnice w obciążeniach podatkowych i wynikających z nich cenach** dla ostatecznego konsumenta pomiędzy Polską a jej wschodnimi sąsiadami, są głównym czynnikiem rozwoju nielegalnego rynku.

Szara strefa na rynku wyrobów tytoniowych

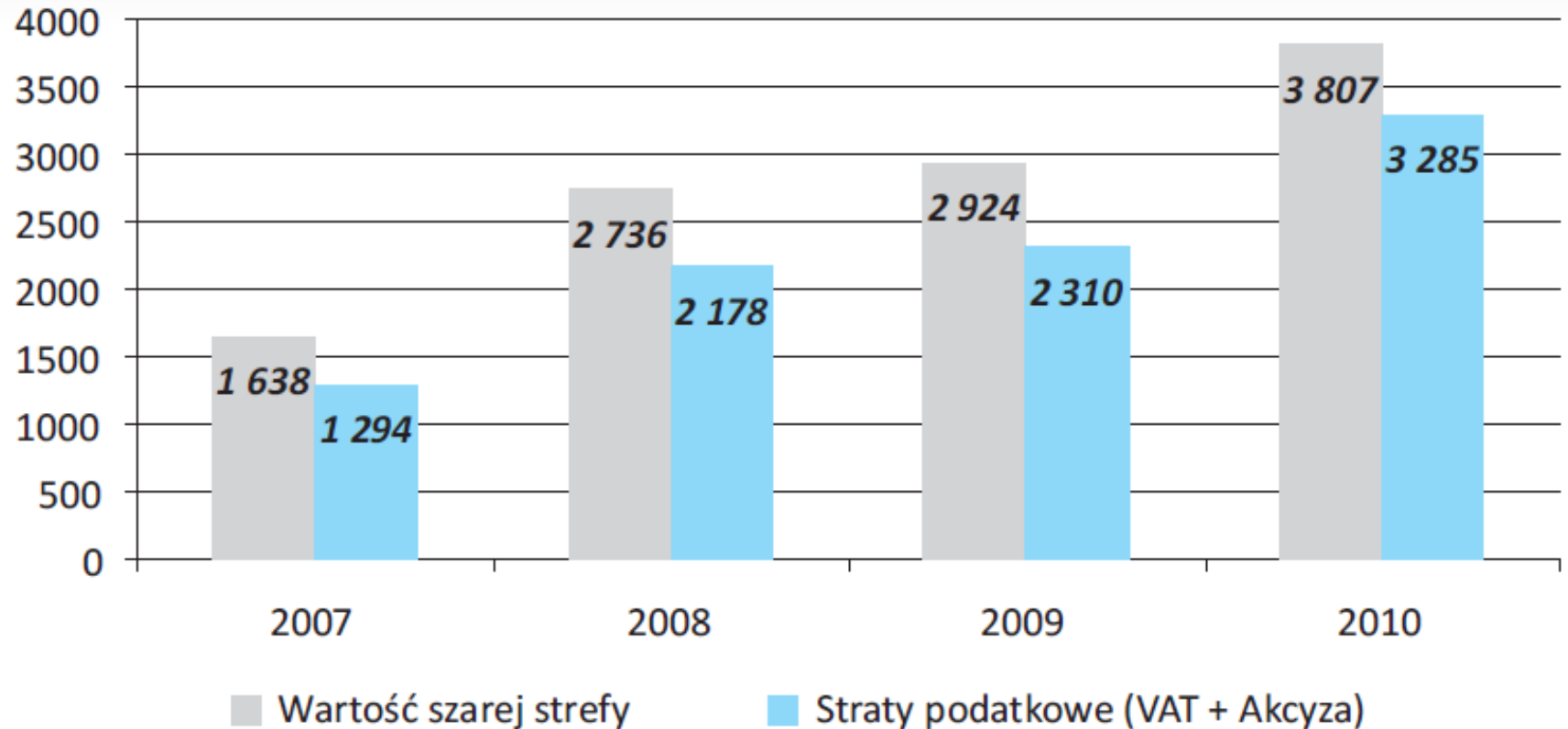
W wartościach absolutnych wielkość nielegalnego rynku wyrobów tytoniowych szacowano w 2010 roku na ponad **8 miliardów sztuk papierosów**. Stanowiło to pojemność ponad 1000 samochodów TIR.

Wielkość nielegalnego rynku wykazuje trend rosnący – w porównaniu z rokiem 2007 zwiększyła się o ponad 55%.

W ujęciu wartościowym wielkość szarej strefy w 2010 r. można szacować na ok. **3,8 mld zł**.

Straty w dochodach podatkowych przy takich wielkościach można kalkulować na ponad **3 mld zł** rocznie. Skumulowane straty budżetu w okresie 2007-2010 sięgnęły **9 mld zł**.

Wartość szarej strefy wyrobów tytoniowych oraz utraconych wpływów podatkowych budżetu państwa (w mln zł)

Źródło: Pracodawcy RP, 2011. *Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych.*

Wyroby tytoniowe – postępowania prokuratury

Prokuratura w 2016 roku wszczęła 2672 postępowania przygotowawcze, w tym 319 w formie śledztw dotyczących przestępstw związanych z nielegalnym obrotem papierosami, z czego:

- zarzuty przedstawiono 3496 podejrzanym,
- tymczasowo aresztowano 178 osób,
- skierowano 1796 aktów oskarżenia,
- oskarżono 2573 osoby,
- wyrokami zakończono 1471 spraw,
- skazano 2573 oskarżonych,
- umorzono 430 postępowań.

Łączna wartość należności publicznoprawnych narażonych na uszczuplenie w sprawach zakończonych w 2016 roku aktami oskarżenia wyniosła 3 117 050 003,77 zł. Wysokość zabezpieczenia majątkowego wyniosła 522 778 426,51 zł, w tym wartość realnie zabezpieczonego mienia wyniosła 44 212 680,70 zł.

Źródło: MSWiA.

Kary za nielegalną produkcję papierosów

Polska: 2009 rok, nielegalna fabryka papierosów w Kuźnicy Piaskowej; wyroki: **od kilku miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu do 3,5 roku pozbawienia wolności**, 100 tys. zł grzywny i obowiązek częściowego naprawienia szkody (w kwocie 100 tys. zł).

Polska: 2009 rok; nielegalna fabryka w Koźuchowie i Dobięgniewie; wyroki: **od 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat**, grzywny w kwotach po 50 tys. zł, obowiązek częściowego naprawienia szkody (w kwotach po 8 tys. zł).

Czechy: 2009 rok; nielegalna fabryka w czeskiej miejscowości Cheb; wyroki: **po 7,5 roku pozbawienia wolności**, około 80 tys. euro grzywny.

Czechy: 2009 rok; nielegalna fabryka w czeskiej miejscowości Chvalovice; **po 6 lat pozbawienia wolności**.

Skala szarej strefy na rynku alkoholu

W latach 2002-2005 wielkość szarej strefy szacowano na **20% do 45%** całkowitej sprzedaży.

W 2008 r. jej wielkość szacowana była na **5-7%**. Zgodnie z danymi z 2009 r. co najmniej 10,5 mln litrów 100-proc. alkoholu zostało uzyskane przez przestępców **ze spirytusu skażonego**.

Okolo 1 mln litrów 100-proc. alkoholu pochodziło z przemytu, a ok. 1,5 mln litrów 100-proc. alkoholu **wyprodukowano w systemie gospodarskim**.

W 2010 r. skalę alkoholowej szarej strefy można było oszacować na **9-10%** całego rynku mocnych alkoholi, czyli okolo 12,7 – 13,7 mln litrów alkoholu .

Nielegalny obrót wyrobami alkoholowymi

Podrobione wyroby alkoholowe zwykle są wytwarzane na bazie alkoholu etylowego skażonego, przeznaczonego do wytwarzania produktów nieprzeznaczonych do konsumpcji przez ludzi (typu: **rozpuszczalniki, rozcieńczalniki, podpałki do grilla, płyny do spryskiwaczy szyb, płyny przeciwoblodzeniowe** itp.), po uprzednim jego odkażeniu chemicznym, niezgodnie ze sposobem produkcji i warunkami technologicznymi dla napojów spirytusowych.

Przyczyny występowania szarej strefy na rynku wyrobów spirytusowych

Wyroby spirytusowe, cechują się wysokim (do 70%) udziałem podatków w cenie detalicznej wyrobu.

Akcyza w Polsce wynosi 4960 zł za hektolitr, zaś wśród krajów sąsiadujących wyższe stawki mają m.in. Litwa (5257 zł) i Niemcy (5355 zł). Nieco niższa akcyza jest w Czechach i na Słowacji.

Na Białorusi i Ukrainie jest ona 2-3 razy niższa niż w Polsce i wynosi odpowiednio 1602 zł i 1428 zł za hektolitr. Powoduje to szczególnie wysoką opłacalność przemytu wyrobów spirytusowych z tych krajów.

Źródło: Pracodawcy RP, 2011, Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych.

W 2017 r. akcyza na alkohol etylowy wynosiła 5.704,00 zł/1 hl [MF].

Przyczyny rozwoju szarej strefy w obrocie wyrobami spirytusowymi

Obecny stan prawny, w którym **obrót alkoholem etylowym skażonym nie podlega obligatoryjnie szczególnemu nadzorowi podatkowemu do czasu jego zużycia zgodnie z przeznaczeniem**, sprzyja nieprawidłowościom poprzez wprowadzanie do obrotu wewnątrzunijnego na rynku spożywczym wyrobów alkoholowych pochodzących z oczyszczonego alkoholu skażonego w postaci czystego spirytusu i podrabianych wódek różnego rodzaju i różnych marek.

Tym samym **duża różnica w cenie alkoholu do konsumpcji i alkoholu skażonego z zerową stawką akcyzy, przy relatywnie małych kosztach jego oczyszczania, i jednocześnie niewielkie zagrożenie karą pozbawienia wolności (k.k.s.) czynią proceder dochodowym i relatywnie mało ryzykownym.**

Wartość akcyzy od wyrobów spirytusowych (w mln zł)

	2007	2008	2009	2010	Zmiana
Wyroby spirytusowe	5 309	5 881	6 393	6 500	1 191

Branża spirytusowa w 2010 r., zgodnie z danymi organizacji branżowych producentów napojów spirytusowych, dostarczyła do budżetu państwa ponad 6 mld zł samej akcyzy. Wartość ta stanowi ponad 10% całości wpływów z akcyzy.

W 2011 r. wpływy do budżetu z tytułu akcyzy na wyroby spirytusowe wyniosły **6,4 mld zł**, a w 2012 r. **6,6 mld zł**.

Szara strefa na rynku alkoholu a straty budżetu państwa

Cały rynek napojów spirytusowych ma wartość ok. **13,6 mld zł**, co oznacza, iż poza oficjalną gospodarką sprzedaje się wyroby alkoholowe warte nawet **2 mld zł**.

Wg danych Ministerstwa Finansów straty budżetu państwa z tytułu szarej strefy można szacować na około **1-1,5 mld zł** rocznie.

Przestępstwa w obrocie paliwami

- odbarwianie oleju napędowego przeznaczonego do celów grzewczych, a następnie wprowadzanie go do obrotu jako olej napędowy, z pominięciem należności podatkowych;
- odbarwianie oleju opałowego i mieszanie materiałów pędnych z innymi produktami chemicznymi, a następnie wprowadzanie ich do obrotu jako pełnowartościowych paliw;
- wprowadzanie do obrotu gospodarczego pełnowartościowych, lecz nieopodatkowanych paliw silnikowych, nabywanych w rafineriach państw członkowskich Unii Europejskiej, na podstawie sfałszowanych dokumentów, przy zastosowaniu procedury zawieszanej akcyzy;
- wprowadzanie do obrotu handlowego paliw będących w rzeczywistości innymi produktami petrochemicznymi, przeklasyfikowanych na oleje napędowe i benzyny przy wykorzystaniu tzw. firm słupów (firm tworzonych w celu wykonania określonej transakcji, po której kończą działalność, lub osób fizycznych, najczęściej o niskim statusie majątkowym, wykorzystywanych w łańcuchu transakcji w celu ukrycia faktycznych sprawców);
- nielegalny obrót gazem grzewczym, dystrybuowanym jako gaz do celów napędowych (LPG);
- przemyt do Polski gazu do celów napędowych (LPG).

Szara strefa w branży paliwowej

Eksperti branżowi Polskiej Izby Paliw Płynnych, w oparciu o wyniki kontroli stacji, jakie przeprowadziła Inspekcja Handlowa i badania próbek paliw przeprowadzonych w Centralnym Laboratorium Naftowym, szacują szarą strefę w obrocie detalicznym w ramach rynku paliw na ok. **2-3 mld zł** w skali roku. Potencjalne straty Skarbu Państwa z tego tytułu (VAT i akcyza) wynoszą ok. **1,4 mld zł**.

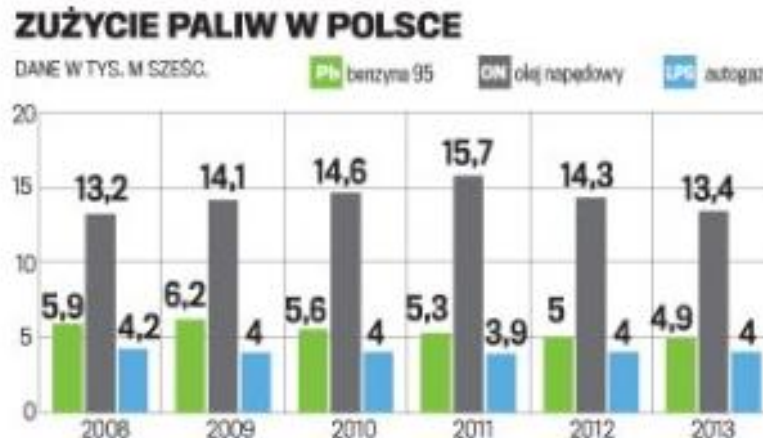

Wyłudzenia na rynku oleju napędowego

Strefa wyłudzeń na rynku oleju napędowego w 2012 roku wyniosła przynajmniej **12,6% szacowanego zużycia oleju napędowego** w Polsce (czyli ponad 2 mln m³ ON) [w 2013 r. **15%**].

Głównym mechanizmem stosowanym przez przestępców jest wyłudzenie VAT z wykorzystaniem schematu znikającego podmiotu. Szacowane uszczuplenia dochodów państwa w zakresie podatku VAT, akcyzy oraz opłaty paliwowej z tytułu wyłudzeń na rynku oleju napędowego w 2012 wyniosły około 4 miliardów PLN.

Łączne straty budżetu z tytułu działalności przestępczości gospodarczej w obrocie paliwami w 2012 roku oszacowano na ponad **5 mld PLN** (w 2013 r. **6 mld PLN**).

2016 r.:
5,4 mln m³
17,2 mln m³
4,6 mln m³

Przyczyny rozwoju szarej strefy w obrocie paliwami

Szczególnie narażony na działania grup przestępczych jest rynek obrotu olejem opałowym oraz innymi produktami ropopochodnymi o niższych parametrach technicznych, sprzedawanymi jako pełnowartościowy olej napędowy.

Jest to przede wszystkim związane z **niższym niż w przypadku oleju do napędu pojazdów opodatkowaniem oleju przeznaczanego na cele opałowe** oraz ich podobnymi właściwościami fizykochemicznymi, przy jednoczesnej możliwości zamiennego używania i mieszania.

Źródło: MSWiA, 2012.

Odbarwianie
oleju opałowego

W 2017 r. akcyza na olej napędowy: **1.171,00 zł/1.000 l [MF]**.

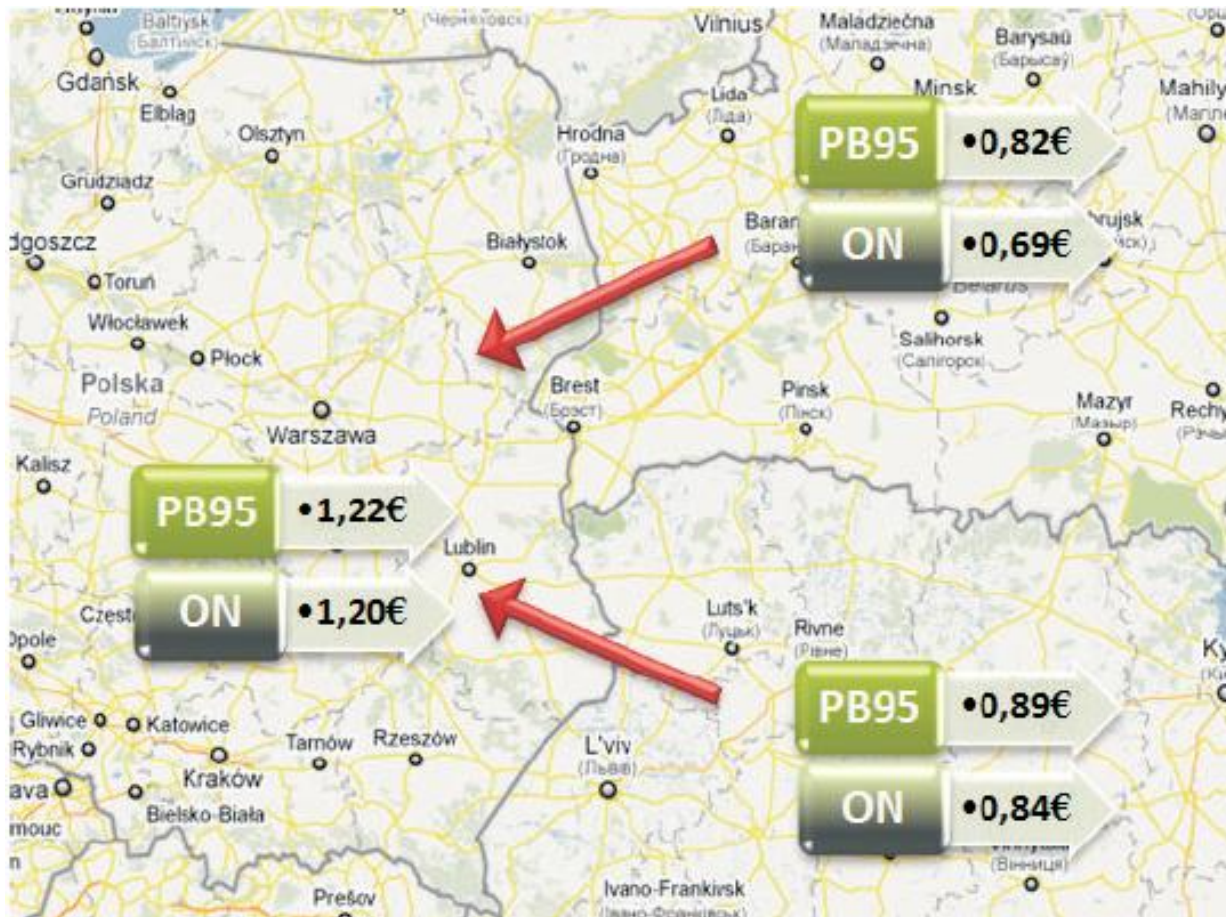
Wartość akcyzy od paliw silnikowych (w mln zł)

	2007	2008	2009	2010	Zmiana
Paliwa	21 257	21 950	☐ 22 530	22 675	1 418

Szara strefa w obrocie paliwami funkcjonuje w oparciu o dwa istotne procesy. Pierwszy związany jest z próbami **wykorzystania różnic w poziomie opodatkowania różnego rodzaju paliw**, jak np.:

- ✓ wykorzystywanie niżej opodatkowanych bądź zwolnionych z podatku akcyzowego olejów: opałowego i żeglugowego do napędu pojazdów silnikowych;
- ✓ nielegalną produkcję paliw poprzez mieszanie komponentów służących także do wyrobu innych produktów chemicznych,
- ✓ dodawanie do paliw pełnowartościowych innych dodatków w celu zwiększenia objętości;
- ✓ stosowanie do napędu różnego rodzaju biopaliw - olejów roślinnych, estrów wyższych kwasów tłuszczowych itp. bez uiszczenia należnego podatku akcyzowego.

Średnie ceny paliw na Białorusi, Ukrainie i w Polsce w lutym 2011 r.

Źródło: Pracodawcy RP, 2011. Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych.

Paliwa – postępowania prokuratury

2016 roku jednostki prokuratury wszczęły 57 postępowań w sprawach o nadużycia w obrocie paliwami ciekłymi. Zarzutami objęto 195 podejrzanych, spośród których 16 tymczasowo aresztowano. Skierowano 22 akty oskarżenia przeciwko 252 osobom. Skazanych przez sądy zostało 292 oskarżonych w 168 sprawach zakończonych wyrokami, 58 postępowań zakończono umorzeniem. Łączna wartość należności publicznoprawnych narażonych na uszczerpienie w sprawach zakończonych w 2016 roku aktami oskarżenia wyniosła 1 270 762 590 zł. Wysokość zabezpieczenia majątkowego wyniosła 67 588 687,22 zł, w tym wartość realnie zabezpieczonego mienia wyniosła 9 274 019,79 zł.

Źródło: MSWiA.

Wyłudzenia VAT

W 2016 roku organy kontroli skarbowej przeprowadziły 3750 (3756) kontroli, w których wykryto nieprawidłowości w podatku od towarów i usług, z tego w 3182 (3186) kontrolach wydano decyzje, z których 527 (524) zakończyło się złożeniem korekt deklaracji VAT przez kontrolowanych, a w 41 (54) przypadkach zakończono wynikami kontroli.

W wyniku przeprowadzonych postępowań kontrolnych stwierdzono uszczuplenia podatkowe w podatku VAT w łącznej kwocie 20 069,7 (16 773,2) mln zł, w tym ustalenia określone w decyzjach wymiarowych w wysokości 19 741,0 (16 673,1) mln zł i ustalenia objęte korektami – 328,7 (100,1) mln zł.

Przeprowadzono również 248 (98) postępowań kontrolnych, w wyniku których zatrzymano nienależne zwroty podatku od towarów i usług w łącznej kwocie 1 028 (168) mln zł.

W toku kontroli ujawniono blisko 421 (361) tys. fikcyjnych faktur o łącznej wartości brutto 103,8 (81,9) mld zł.

W ramach przeprowadzonych kontroli skarbowych 685 (740) dotyczyło podmiotów dokonujących obrotu paliwami płynnymi. W wyniku tych kontroli łączne ustalenia, dla których wydano decyzje lub złożono korekty deklaracji w podatku VAT, wyniosły 7 090,0 (5854,4) mln zł zaległości oraz 1 213,7 (1 003,6) mln zł odsetek, a także 134,7 (443,1) mln zł ustaleń w zakresie podatku akcyzowego oraz 36,7 (173,7) mln zł odsetek.

Kary za przestępstwa z kodeksu karnego skarbowego

Ministerstwo Sprawiedliwości

W 2016 roku w sądach rejonowych według rodzajów przestępstw z kodeksu karnego skarbowego łącznie osądzono 13 800 osób, z czego 9942 skazano. Kary pozbawienia wolności orzeczono w przypadku 560 osób (w tym w zawieszeniu 456 przypadków). Uniewinniono 847 osób, 6 osób było tymczasowo aresztowanych.

Służba Więzienna

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku wykonywano 150 orzeczeń za przestępstwa określone w kodeksie karnym skarbowym, z czego 135 prawomocnych i 15 tymczasowych aresztowań.

